

Siri Hustvedt

Allò que vaig estimar

Traducció de Jordi Martín Lloret

edicions

62

SIRI HUSTVEDT

Allò que vaig estimar

Traducció de Jordi Martín Lloret

Edicions 62
Barcelona

Títol original: *What I Loved*
© Siri Hustvedt, 2003

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: setembre del 2018

© de la traducció: Jordi Martín Lloret, 2018

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664 · 08034 Barcelona.
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Lozano Faisano, S.L.
Imprès a Liberduplex
DIPÒSIT LEGAL: B. 13.698-2018
ISBN: 978-84-297-7713-0

CAPÍTOL I

Ahir vaig trobar les cartes que la Violet va escriure a en Bill. Estaven amagades entre les pàgines d'un dels seus llibres i van caure a terra desordenadament. Feia anys que sabia que existien, però ni en Bill ni la Violet m'havien dit mai què contien. El que sí que em van dir va ser que minuts després d'haver llegit la cinquena i última carta, en Bill va decidir no casar-se amb la Lucille, va sortir de l'edifici de Greene Street i va anar directe a l'apartament que la Violet tenia a l'East Village. Quan vaig tenir les cartes a les mans, vaig notar aquell pes estrany que solen tenir les coses encantades per les històries que s'expliquen i es tornen a explicar una vegada i una altra. Ara tinc la vista malament, i em va costar molt llegir-les, però al final vaig aconseguir desxifrar-ne cada paraula. Quan vaig desar les cartes, vaig saber que avui començaria a escriure aquest llibre.

«Mentre estava estirada al terra de l'estudi», va escriure ella en la quarta carta, «observava com em pintaves. Et mirava els braços i les espatlles, i sobretot les mans, mentre treballaves damunt de la tela. Volia que et giressis, que te m'acostessis i em freguessis la pell com feies amb la pintura. Volia que em premissis fort amb el polze com premies el quadre, i pensava que si no ho feies em tornaria boja, però no em vaig tornar boja, i tu no em vas tocar, ni una sola vegada. Ni tan sols em vas estrènyer la mà».

El quadre del qual parlava la Violet el vaig veure per primer cop fa uns vint-i-cinc anys en una galeria de Prince Street, al SoHo. Aleshores no coneixia ni en Bill ni la Violet. La majoria de les obres de l'exposició col·lectiva eren teles pobres i minimalistes que no m'interessaven gens. La pintura d'en Bill penjava sola a la paret. Era un quadre gran, d'un metre vuitanta d'alt per dos quaranta d'ample, que mostrava una noia estirada al terra d'una habitació buida. Estava reclinada sobre un dels colzes, i semblava mirar alguna cosa que sortia dels límits de la pintura. Des d'aquell costat del llenç, una llum brillant entrava a dolls a l'habitació i li il·luminava el rostre i el pit. La mà dreta descansava damunt del pubis, i en acostar-m'hi més vaig veure que en aquella mà hi tenia un taxi petit, una reproducció en miniatura de l'omnipresent taxi groc que recorre els carrers de Nova York.

Vaig tardar un minut més o menys a entendre que en aquell quadre en realitat hi havia tres persones. A la meva dreta, a la part fosca de la tela, vaig veure una dona que sortia de la imatge. Dins del marc només se li veien el peu i el turmell, però el mocassí que duia havia estat pintat amb una meticulositat extrema i, un cop el vaig haver descobert, els ulls se me n'hi anaven. La dona invisible va esdevenir tan important com la que dominava la tela. La tercera persona era només una ombra. Per un moment la vaig confondre amb la meva, però llavors vaig entendre que l'artista l'havia inclosa en l'obra. La dona bonica, que només portava una samarreta d'home, estava sent contemplada per algú que no sortia al quadre, un espectador que semblava que fos just al mateix lloc que jo quan em vaig fixar en la foscor que li queia per damunt del ventre i de les cuixes.

Vaig llegir la petita targeta mecanografiada que hi havia al costat dret del quadre: *Autoretrat*, de William Wechsler. Al principi vaig pensar que l'artista feia broma, però després vaig canviar d'opinió. ¿Aquell títol al costat del nom d'un home

insinuava la seva part femenina, o bé un trio de jos? Potser la narrativa obliqua de dues dones i un espectador es referia directament a l'artista; o potser el títol no es referia al contingut del quadre, sinó a la seva forma. La mà que l'havia pintat s'ocultava en algunes parts i es revelava en d'altres. Desapareixia en la il·lusió fotogràfica del rostre de la dona, en la llum procedent de la finestra invisible i en l'hiperrealisme del mocassí. Per contra, els cabells llargs de la dona eren un embull espès de pintura amb tocs enèrgics de vermell, verd i blau. Al voltant de la sabata i del turmell vaig distingir-hi unes línies gruixudes de color negre, gris i blanc que es podrien haver fet amb un ganivet, i en aquelles pinzellades denses de pigment hi vaig poder veure les marques deixades pel polze d'un home. Semblava un gest sobtat, fins i tot violent.

Aquell quadre és aquí, en aquesta habitació. Quan giro el cap el puc veure, tot i que la meua vista deficient també l'ha alterat. El vaig comprar al marxant per dos mil cinc-cents dòlars una setmana després d'haver-lo vist. L'Erica estava dreta a pocs metres d'on sec jo ara quan va mirar la tela per primer cop. La va examinar amb calma i va dir:

—És com mirar el somni d'una altra persona, ¿oi?

Quan em vaig tombar cap al quadre després que parlés l'Erica, vaig veure que la barreja d'estils i el canvi constant del focus em recordaven les distorsions dels somnis. Els llavis de la dona estaven separats, i les dues dents incisives en sobresortien una mica. L'artista les havia pintat d'un blanc brillant, i un pèl massa llargues, gairebé com les d'un animal. Va ser llavors que em vaig fixar en un blau que tenia just per sota del genoll. Ja l'havia vist abans, però en aquell moment el seu to porpra, que en una de les vores virava cap al verd grogós, va atreure els meus ulls, com si aquesta petita ferida fos realment el tema del quadre. M'hi vaig atansar, vaig posar un dit a la tela i vaig resseguir el contorn del blau. Aquest gest em va excitar. Em vaig girar per mirar l'Erica. Era un dia càlid de setembre, i ella te-

nia els braços descoberts. Em vaig inclinar i li vaig besar les pigues de les espatlles, i en acabat li vaig enretirar els cabells que li cobrien el coll i vaig besar la pell suau de sota. Em vaig agennollar davant seu, li vaig apujar la roba de la faldilla, li vaig passar els dits per les cuixes, i llavors vaig fer servir la llengua. Els genolls li van cedir una mica cap a mi. Ella es va abaixar les calces, les va llançar al sofà amb un somriure entremaliat i em va empènyer suaument per fer-me estirar a terra. L'Erica se'm va encamellar a sobre i els seus cabells em van caure a la cara mentre em besava. Llavors es va fer enrere i es va treure la samarreta i els sostenidors. M'encantava veure així la meva dona. Li vaig tocar els pits i vaig vorejar amb el dit el relleu perfectament rodó d'una piga que tenia a la mamella esquerra, abans que ella es tornés a inclinar damunt meu. Em va besar el front, les galtes i la barbeta, i llavors va començar a descordar-me a les palpentes la cremallera de la bragueta.

Aleshores l'Erica i jo vivíem en un estat d'excitació sexual gairebé constant. Qualsevol cosa podia desencadenar una sessió de lluita salvatge al llit, a terra i, una vegada, damunt de la taula del menjador. Des de l'època de l'institut havia anat canviant de nòvia. Havia tingut relacions breus i no tan breus, però entre les unes i les altres sempre hi havia hagut parèntesis: períodes dolorosos sense dones ni sexe. L'Erica deia que el sofriment m'havia fet més bon amant, perquè m'havia ajudat a valorar el cos d'una dona. Aquella tarda, però, vam fer l'amor a causa del quadre. Des d'aleshores, sovint m'he preguntat per què la imatge d'una nafra en un cos humà em va resultar eròtica. Més tard, l'Erica em va dir que li semblava que la meva reacció estava relacionada amb el desig de deixar una marca en el cos d'una altra persona.

—La pell és delicada —va dir—. Ens hi fem talls i contusions amb facilitat. No sembla que l'hagin estomacada ni res semblant. No és més que una petita marca negra i blava, però tal com està pintada destaca en el quadre. És com si a l'autor

li agradés fer això, com si hagués volgut fer una petita ferida que durés per sempre.

L'Erica tenia trenta-quatre anys. Jo en tenia onze més, i feia un any que estàvem casats. Havíem topat literalment l'un amb l'altre a la Biblioteca Butler de Colúmbia. Era un matí de dissabte del mes d'octubre, a última hora, i la majoria de les prestatgeries estaven buides. Jo havia sentit les seves passes, havia notat la seva presència darrere les fileres de llibres il·luminades per un llum feble amb temporitzador que emetia un zumzeig greu. Vaig trobar el llibre que buscava i vaig anar cap a l'ascensor. A part del soroll del llum, no vaig sentir res més. Vaig tombar a la cantonada i vaig ensopegar amb l'Erica, que s'havia assegut a terra, al final de la prestatgeria. Vaig aconseguir mantenir l'equilibri, però em van saltar les ulleres. Ella les va recollir, i mentre jo m'inclinava per agafar-les, va començar a aixecar-se i el cap li va picar contra la meva barbeta. Em va mirar, somrient:

—Amb una mica més de pràctica podríem muntar un numeret còmic.

Havia caigut damunt d'una dona bonica. Ella tenia la boca ampla i uns cabells foscos i abundants, tallats a l'altura de la barbeta. Amb la nostra topada, la faldilla estreta que portava se li havia apujat, i li vaig mirar les cuixes mentre s'estirava la vora. Després de posar-se bé la faldilla, va alçar els ulls i em va tornar a somriure. Durant el segon somriure el llavi de dalt li va tremolar un moment, i jo vaig interpretar que aquest petit senyal de nerviosisme o de vergonya significava que no li costaria gens acceptar una invitació. Si no ho hagués vist, estic segur que m'hauria limitat a disculpar-me i me n'hauria anat. Però aquell tremolor momentani al seu llavi, que va desaparèixer de seguida, va posar al descobert una debilitat en el seu caràcter i em va deixar entreveure el que suposava que era la

seva sensualitat ben protegida. Li vaig demanar que es prengués un cafè amb mi. El cafè es va convertir en un dinar, i el dinar en un sopar, i l'endemà al matí era al costat de l'Erica Stein al llit del meu antic apartament a Riverside Drive. Ella encara dormia. La llum entrava per la finestra i li il·luminava el rostre i els cabells. Amb molt de compte li vaig posar la mà damunt del cap. L'hi vaig deixar uns quants minuts mentre la mirava, i vaig esperar que es volgués quedar.

Havíem estat hores parlant. Va resultar que l'Erica i jo procedíem del mateix món. Els seus pares eren jueus alemanys que havien abandonat Berlín sent uns adolescents, l'any 1933. El seu pare havia estat un psicoanalista important, i la seva mare, professora de cant a Juilliard. Els Stein ja eren morts. Havien mort amb mesos de diferència l'any abans que jo conegués l'Erica, que va ser el mateix que va morir la meva mare, el 1973. Jo vaig néixer a Berlín i hi vaig viure cinc anys. Els records que guardo d'aquella ciutat són fragmentaris, i alguns potser són falsos, imatges i històries que em vaig forjar a partir del que la meva mare m'explicava dels primers anys de la meva vida. L'Erica va néixer a l'Upper West Side, on jo vaig anar a parar després de viure tres anys a Londres, en un pis de Hampstead. Va ser l'Erica qui em va animar a deixar el West Side i el meu confortable apartament a Colúmbia. Abans de casar-nos, em va dir que volia «emigrar». Quan li vaig preguntar què volia dir, em va respondre que trobava que havia arribat l'hora de vendre's l'apartament dels pares, al carrer Vuitanta-dos oest, i emprendre el llarg trajecte en metro cap al centre de la ciutat.

—Aquí fa pudor de mort —va dir—, i d'antisèptic, d'hospital i de pastís Sacher ranci. Me n'he d'anar.

L'Erica i jo vam abandonar l'escenari familiar de les nostres infàncies per anar a explorar nous territoris entre els artistes i els bohemis de més cap al sud. Vam fer servir els diners que havíem heretat dels nostres pares respectivament i ens

vam instal·lar en un loft situat a Greene Street, entre Canal i Grand.

El nou barri, amb els seus carrers deserts, edificis baixos i llogaters joves, em va deslliurar de les cadenes que a mi no m'havien semblat mai limitacions. El pare va morir el 1947, quan només tenia quaranta-tres anys, però la mare va continuar vivint. Jo era fill únic i, després de la mort del pare, la mare i jo vam compartir el seu esperit. La mare es va fer gran i artrítica, però el pare es va conservar jove, intel·ligent i prometedor: un metge que podria haver fet qualsevol cosa. I aquell qualsevol cosa es va convertir en tot per a la mare. Durant vint-i-sis anys va viure al mateix apartament del carrer Vuitanta-quatre, entre Broadway i Riverside, amb el futur perdut del pare. Quan vaig començar a fer classes, de tant en tant algun alumne em deia «doctor Hertzberg» en comptes de «professor», i jo no podia evitar pensar en el pare. El fet de viure al SoHo no va esborrar el meu passat ni me'l va fer oblidar, però quan tombava en una cantonada o travessava un carrer no hi havia res que em recordés la meva infància i joventut desplaçada. L'Erica i jo érem fills d'exiliats d'un món que ha desaparegut. Els nostres pares eren jueus integrats de classe mitjana per als quals el judaisme era una religió que havien practicat els seus besavis. Abans de 1933 s'havien considerat «jueus alemanys», una expressió que actualment ja no existeix en cap llengua.

Quan ens vam conèixer, l'Erica era professora adjunta de literatura anglesa a Rutgers, i jo ja feia dotze anys que impartia classes al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Colúmbia. Jo m'havia llicenciat a Harvard i ella a Colúmbia, la qual cosa explicava per què es passejava entre les prestatgeries aquell matí de dissabte amb un passi d'exalumna. Jo ja havia estat enamorat, però gairebé en tots els casos havia arribat a un punt de fatiga i avorriment. L'Erica no m'avorria mai. A vegades m'irritava i exasperava, però no m'avorria. El seu comen-

tari sobre l'autoretrat d'en Bill era típic d'ella: senzill, directe i agut. No la vaig tractar mai amb condescendència.

Havia passat molts cops per davant del 89 del Bowery sense aturar-me a mirar el que hi havia. El ruïnós edifici de totxo de quatre plantes situat entre Hester i Canal no havia estat mai res més que la humil seu d'un negoci de venda a l'engròs, però aquells dies de modesta respectabilitat ja feia temps que havien quedat enrere quan vaig anar a visitar en William Wechsler. Les finestres del que havia estat un local comercial estaven tapades amb taulons, i la feixuga porta metàl·lica a nivell de carrer estava esbotzada i abonyegada, com si algú l'hagués copejada amb un martell. Un home amb barba i una beguda dins d'una bossa de paper estava escarxofat en l'únic esglaó de l'entrada. Va rondinar quan li vaig demanar que s'apartés, i llavors va mig rodolar i mig baixar de l'esglaó.

Les meves primeres impressions de la gent sovint queden enterbolides pel que arribo a saber d'ells més tard, però en el cas d'en Bill almenys un aspecte d'aquells primers segons es va mantenir intacte al llarg de la nostra amistat. En Bill tenia glamour, aquest misteriós poder d'atracció que sedueix els desconeguts. Quan em va rebre a la porta tenia un aspecte gairebé tan descuidat com el de l'home de l'esglaó. Portava barba de dos dies. La mata de cabell negre li creixia abundosa tant a la part superior com als costats del cap, i duia la roba bruta i tacada de pintura. I tot i així, quan em va mirar, vaig sentir el seu magnetisme. Tenia la pell molt fosca i els ulls verds i clars, amb un cert aire asiàtic. Tenia la mandíbula i la barbeta quadrades, les espatlles amples i els braços poderosos. Amb el seu metre vuitanta-vuit semblava molt més alt que jo, tot i que la diferència d'alçada entre tots dos no devia ser de més d'uns pocs centímetres. Més endavant vaig arribar a la conclusió que aquell atractiu gairebé màgic estava relacionat amb els seus ulls. Quan

em mirava, ho feia directament i sense vergonya, però al mateix temps jo intuïa el seu caràcter introspectiu, obsessiu. Si bé la seva curiositat em semblava autèntica, també notava que no volia res de mi. En Bill desprenia un aire d'autonomia tan complet que resultava irresistible.

—Me'l vaig quedar per la llum —em va dir mentre creuàvem la porta del loft del quart pis. Tres finestres llargues a l'extrem de l'habitació única resplendien amb el sol de la tarda. L'edifici s'havia inclinat, la qual cosa significava que la part de darrere era força més baixa que la de davant. El terra també s'havia anat bombant, i en mirar cap a les finestres vaig veure uns bonys a la fusta que semblaven petites onades d'un llac. L'extrem alt del loft era sobri, moblat només amb un tamboret, una taula feta amb dos cavallets i una porta vella, i un equip de música envoltat per centenars de discos i cintes dins de caixes de plàstic per transportar ampolles de llet. Hi havia fileres de teles amuntegades contra la paret. L'habitació feia una forta olor de pintura, aiguarràs i floridura.

Totes les necessitats per a la vida quotidiana s'havien concentrat a l'extrem baix del loft. Hi havia una taula enganxada a una banyera antiga de potes de lleó. Al costat d'una taula, no gaire lluny d'una pica, hi havien col·locat un llit de matrimoni, i la cuina sobresortia en una obertura que quedava en una llibreria enorme i atapeïda de llibres. Al costat també hi havia llibres apilats a terra, i uns quants més sobre una butaca en la qual semblava que feia anys que ningú no s'asseia. El caos de la part habitada del loft revelava no tan sols la pobresa d'en Bill, sinó també la seva deixadesa amb els objectes de la vida domèstica. Amb el temps es faria ric, però la seva indiferència davant de les coses no canviaria. Es va mantenir curiosament deslligat dels llocs on vivia i cec davant dels detalls de les seves disposicions.

Fins i tot aquell primer dia vaig notar l'ascetisme d'en Bill, el seu desig gairebé brutal per la puresa i la seva resistència al

compromís. Aquesta sensació la produïa tant el que deia com la seva presència física. Era tranquil, tenia la veu suau i es controlava una mica els moviments, però tot i així desprenia una determinació intensa que semblava que omplia l'habitació. A diferència d'altres personalitats fortes, en Bill no era ni escandalós, ni arrogant, ni singularment encantador. Tot i així, quan em vaig col·locar al seu costat per mirar els quadres, em vaig sentir com un nan a qui acabessin de presentar un gegant. Aquesta sensació va fer que els meus comentaris fossin més aguts i meditats. Lluitava pel meu espai.

Aquella tarda em va ensenyar sis quadres. Tres estaven acabats. Els altres tres tot just els acabava de començar: línies esquemàtiques i extensos camps de color. La meva tela pertanyia a la mateixa sèrie, centrada en la noia de cabells foscos, però d'una obra a l'altra la mida de la dona variava. En el primer quadre era obesa, una muntanya de carn pàl·lida amb uns *shorts* de niló ajustats i una samarreta, una imatge tan immensa de la gola i l'abandó que semblava que li haguessin embotit el cos dins del marc. A la mà rodanxona hi tenia un sonall. L'ombra allargada d'un home queia obliquament sobre el pit esquerre i el ventre immens, i en arribar als malucs minvava fins a convertir-se en una simple línia. En el segon, la dona era molt més prima. Jeia en un matalàs amb roba interior i es mirava el cos amb una expressió que semblava autoeròtica i autocrítica alhora. Agafava amb força una ploma estilogràfica enorme, aproximadament el doble de grossa que una de normal. En el tercer quadre, la dona havia guanyat uns quants quilos, però no era tan rodanxona com la de la tela que jo havia comprat. Portava una camisa de dormir de franela esparracada i estava asseguda a la vora del llit, amb les cuixes separades. Als seus peus hi havia un parell de mitjons llargs. Quan li vaig mirar les cames em vaig adonar que just per sota dels genolls hi havia les línies vermelles a penes visibles que havia deixat la goma dels mitjons.

—Em recorda aquell quadre de Jan Steen, el de la dona que

es treu un mitjó per rentar-se al matí —vaig dir—. Aquell quadre petit que hi ha al Rijksmuseum.

En Bill em va somriure per primer cop.

—Vaig veure aquest quadre a Amsterdam quan tenia vint-i-tres anys, i em va fer pensar en la pell. Els nus no m'interessaven. Són massa pretensiosos, i a mi el que de debò m'interessa és la pell.

Vam estar parlant una estona de la pell en la pintura. Jo vaig esmentar els preciosos estigmes vermells a la mà del sant Francesc de Zurbarán. En Bill va parlar del color de la pell del Crist mort de Grünewald i de la pell rosada dels nus de Boucher, que ell anomenava «dames de porno suau». Vam parlar del canvi de convencions en les crucifixions, les pietats i els davallaments. Jo vaig dir que el manierisme de Pontormo sempre m'havia interessat, i en Bill va citar R. Crumb.

—M'encanta la seva cruesa —va dir—. La lletjor agosarada de la seva obra.

Li vaig preguntar per George Grosz, i en Bill va assentir amb el cap.

—Hi està emparentat —va dir—. Tots dos estan emparentats artísticament. ¿Has vist mai la sèrie de Crumb dels *Contes del país dels genitals*? Els penis es passegen amb botes.

—Com el nas de Gógol —vaig dir jo.

Llavors en Bill em va ensenyar dibuixos de medicina, un terreny que jo no coneixia gaire. Va treure dels seus prestatges desenes de llibres amb il·lustracions d'èpoques diverses: esquemes d'humors medievals, làmines d'anatomia del segle XVIII, una làmina del XIX que representava el cap d'un home amb marques frenològiques, i un altre, més o menys de la mateixa època, d'uns genitals femenins. Aquest últim era un curiós gravat de la vista entre les cuixes separades d'una dona. L'un al costat de l'altre, vam contemplar aquella representació detallada de la vulva, el clítoris, els llavis i el petit forat ennegrit d'una entrada vaginal. Les línies eren austeres i rigoroses.

—Sembla l'esquema d'un mecanisme —vaig dir jo.

—Sí —va dir ell—. No ho havia pensat. —Va mirar-se el gravat.— És una il·lustració pèssima. Tot és al seu lloc, però és un dibuix repugnant. És clar que l'artista es pensava que això era ciència.

—Jo no crec que hi hagi res que sigui només ciència —vaig dir jo.

Ell va assentir amb un gest.

—Aquest és el problema de veure les coses. No hi ha res clar. Els sentiments, les idees donen forma a allò que tens davant. Cézanne volia el món nu, però el món no està mai nu. En la meua obra, vull crear dubte. —Va fer una pausa i em va somriure.— Perquè això és l'única cosa de la qual estem segurs.

—¿Per això has pintat la dona de la teua sèrie grassa, prima i entre una cosa i l'altra? —vaig preguntar.

—La veritat és que va ser més un impuls que una idea.

—¿I la barreja d'estils?

En Bill es va atansar a la finestra i es va encendre un cigarret. En va fer una xuclada i va deixar que la cendra caigués a terra. Llavors va alçar la vista per mirar-me. Els seus ulls grossos eren tan penetrants que me'n vaig voler apartar, però no ho vaig fer.

—Tinc trenta-un anys i tu ets la primera persona que m'ha comprat un quadre, sense comptar la meua mare. Fa deu anys que treballo. Els marxants han rebutjat la meua obra centenars de vegades.

—De Kooning no va exposar per primer cop fins als quaranta anys —vaig dir jo.

—No m'has entès —va dir ell, parlant a poc a poc—. Jo no demano que ningú s'hi interessi. ¿Per què s'hi haurien d'interessar? Em pregunto per què tu t'hi has interessat.

L'hi vaig explicar. Vam seure a terra, davant dels quadres, i li vaig dir que m'agradava l'ambigüitat, que m'agradava no

saber on mirar en les seves teles, que bona part de la pintura figurativa moderna m'avorria, però que els seus quadres no. Vam parlar de De Kooning, sobretot d'una petita obra que havia inspirat en Bill: *Autoretrat amb germà imaginari*. Vam parlar de l'estranyesa de Hopper, i de Duchamp. En Bill l'anomenava «el ganivet que tallava l'art a trossos». Em va semblar que ho deia amb un to despectiu, però llavors va afegir:

—Era un gran fals artista. M'encanta.

Quan vaig assenyalar els pèls afaitats que havia pintat a les cames de la dona prima, ell va dir que quan estava amb una altra persona sovint es fixava en un detall senzill, una dent trencada, una tireta en un dit, una vena, un tall, una erupció, una piga, i que per un moment aquell tret aïllat dominava el seu camp visual i volia reproduir aquells segons en la seva obra.

—Veure és un flux —va dir. Jo vaig mencionar les narratives ocultes de la seva obra, i em va dir que per a ell les històries eren com la sang que circula dins d'un cos: camins d'una vida. Allò era una metàfora reveladora, i no l'he oblidada mai. Com a artista, en Bill caçava el que no es veia del que es veia. La paradoxa era que havia escollit representar aquest moment invisible a través de la pintura figurativa, que no és altra cosa que una aparició congelada, una superfície.

En Bill em va dir que ell havia crescut als afores de Nova Jersey, on el seu pare havia muntat una empresa de caixes de cartró que havia prosperat molt. La seva mare participava com a voluntària en obres benèfiques jueves, era monitora dels Cub Scouts, i més tard havia obtingut el permís per exercir com a agent immobiliària. Cap dels dos no havia anat a la universitat, i a casa seva hi havia pocs llibres. Vaig imaginar-me els jardins verds i les cases tranquil·les de South Orange: bicicletes a les entrades, els rètols dels carrers i els garatges per a dos cotxes.

—Jo era bo dibuixant —va dir—, però durant molt de temps el beisbol va ser molt més important per a mi que l'art.

Li vaig dir que jo ho havia passat molt malament amb els esports a l'escola Fieldstone. Era esprimatxat i curt de vista, i em quedava al camp exterior esperant que ningú no em llançés la pilota.

—Qualsevol esport que requerís fer servir un instrument em resultava impossible —vaig dir—. Podia córrer i nedar, però si em posaven res a la mà em queia.

En arribar a l'institut en Bill va començar els seus pelegrinatges al Met, al MoMA, al Frick, a les galeries i «als carrers», en paraules seves.

—Els carrers m'agradaven tant com els museus, i passava hores passejant per la ciutat, ensumant les deixalles.

Quan anava a tercer, els seus pares es van divorciar. Aquell mateix any va abandonar els equips de cros, de bàsquet i de beisbol.

—Vaig deixar de fer exercici —va dir—. Em vaig aprimar.

En Bill va anar a Yale, on va estudiar art, història de l'art i literatura. Allà va conèixer la Lucille Alcott, el pare de la qual era professor de la Facultat de Dret.

—Ens vam casar fa tres anys —va dir. Sense adonar-me'n, vaig buscar amb la mirada indicis de la presència d'una dona al loft, però no hi vaig trobar res.

—¿És a la feina, ara? —vaig preguntar.

—És poeta. Té llogada una petita habitació a prop d'aquí. Allà és on escriu. També és editora de taula freelance. Ella corregeix proves. Jo pinto i també enguixo parets per a constructors. Anem tirant.

Un metge comprensiu va salvar en Bill del Vietnam. Durant tota la seva infància i joventut havia tingut fortes al·lèrgies. Quan s'agreujaven se li inflava la cara i esternudava tan fort que el coll li feia mal. Abans d'enviar l'informe al consell de reclutament de Newark, a la paraula «al·lèrgies» hi va afegir la frase «amb propensió a l'asma». Dos anys més tard una simple propensió no li hauria bastat per quedar exempt d'incor-

porar-se a l'exèrcit, però era el 1966, i la força de la resistència vietnamita encara s'havia de veure. Després de la facultat va passar un any fent de cambrer a Nova Jersey. Vivia amb la seva mare i estalviava tot el que guanyava. Després va estar dos anys viatjant per Europa. Va viure a Roma, a Amsterdam i a París. Per sobreviure treballava de tant en tant. A Amsterdam va fer de recepcionista per a una revista anglesa, a Roma de guia de les catacumbes, i a París de lector de novel·les angleses per a un home gran.

—Quan li llegia m'havia d'estirar al sofà. Era molt maniàtic amb la meua posició. M'havia de treure les sabates. Per a ell era important que em pogués veure bé els mitjons. Pagava bé, i ho vaig aguantar una setmana. Després ho vaig deixar. Vaig agafar els tres-cents francs que em va donar i vaig tocar el dos. Només tenia aquells diners. Quan vaig sortir al carrer devien ser les onze de la nit, i a la vorera hi havia un vell borratxo que demanava almoïna. Li vaig donar tots els diners.

—¿Per què? —vaig preguntar.

En Bill es va girar per mirar-me.

—No ho sé. En vaig tenir ganes. Va ser una bestiesa, però no me n'he penedit mai. Em va fer sentir lliure. Vaig estar dos dies sense menjar.

—Una ostentació de coratge.

Em va mirar i va dir:

—D'independència.

—¿I la Lucille on era?

—Vivia amb els seus pares, a New Haven. Aleshores no estava gaire bé. Ens escrivíem.

No li vaig preguntar per la malaltia de la Lucille. Quan la va esmentar va apartar la mirada, i vaig veure com entretancava els ulls en una expressió de dolor.

Vaig canviar de tema.

—¿Per què vas titular *Autoretrat* el meu quadre?

—Tots són autoretrats —va dir ell—. Mentre treballava

amb la Violet em vaig adonar que estava delimitant un territori que tenia dins i que no havia vist mai, o potser un territori entre ella i jo. El títol em va venir tot sol al cap, i el vaig utilitzar. *Autoretrat* em va semblar bé.

—¿Qui és ella?

—La Violet Blom. És una alumna meva de postgrau a la Universitat de Nova York. Ella em va donar aquest gravat que t'he ensenyat, el que sembla l'esquema d'un mecanisme.

—¿I què estudia?

—Història. Està escrivint sobre la histèria a França al tombant de segle. —En Bill es va encendre un altre cigarret i va mirar al sostre. — És una noia molt intel·ligent, poc comuna. —Va expulsar una glopada de fum cap amunt, i jo vaig contemplar com els seus cercles evanescents es barrejaven amb les partícules de pols a la llum que entrava per la finestra.

—No crec que hi hagi gaires homes disposats a representar-se com una dona. Li vas manllevar el cos per exhibir-te tu. ¿Què en pensa, ella, d'això?

Ell va riure un moment, i llavors va dir:

—Li agrada. Diu que és subversiu, sobretot perquè a mi m'agraden les dones, no els homes.

—¿I les ombres? —vaig preguntar.

—Són meves, també.

—Llàstima. Em pensava que eren meves.

En Bill em va mirar.

—És que també poden ser teves. —Em va agafar l'avantbraç amb la mà i me'l va sacsejar. Aquest gest inesperat de companyonia, fins i tot d'afecte, em va fer excepcionalment feliç. Hi he pensat sovint, perquè aquell petit intercanvi sobre les ombres va alterar el curs de la meva vida. Marca el moment en què una conversa plena de divagacions entre dos homes va fer un tomb irrevocable cap a l'amistat.

—Ella flotava a través de la dansa —em va dir en Bill una setmana després, mentre preniem un cafè—. No semblava conscient de la seva bellesa. Vaig passar anys anant-li al darrere. Ho deixàvem i hi tornàvem. Hi havia alguna cosa que m’hi feia tornar.

Durant les setmanes següents en Bill no va esmentar la malaltia de la Lucille, però per com parlava d’ella vaig deduir que era una dona delicada que necessitava protecció d’alguna cosa de la qual ell s’estimava més no parlar.

El primer cop que vaig veure la Lucille Alcott, ella estava dreta a l’entrada del loft del Bowery, i vaig pensar que semblava una dona d’un quadre flamenc. Tenia la pell molt blanca, uns cabells castanys que sempre duia recollits i uns ulls blaus i grossos, gairebé sense pestanyes. A l’Erica i a mi ens havien convidat a sopar al Bowery. Aquella nit de novembre plovia, i mentre sopàvem sentíem la pluja a la teulada. Algú havia escombrat la pols i la cendra i les burilles dels cigarrets per a la nostra visita, i algú havia cobert la taula de treball d’en Bill amb unes tovalles amples i blanques i hi havia posat vuit espelmes enceses. La Lucille s’havia encarregat de preparar el sopar, una mixtura marró i insípida d’unes verdures irrecognoscibles. Quan l’Erica va demanar educadament com es deia allò, la Lucille es va mirar el seu plat i va dir en un francès perfecte:

—*Flageolets aux légumes*. —Va fer una pausa, va alçar els ulls i va somriure.— Però sembla que els *flageolets* viatgen d’incògnit. —I després d’aturar-se un moment, va prosseguir:— M’agradaria cuinar amb més cura. Hi falta julivert. —Va tornar a mirar-se el plat.— M’he descuidat el julivert. En Bill s’estimaria més menjar carn. Abans en menjava molta, però sap que jo no en cuino perquè no crec que sigui bona per a l’organisme. No entenc què passa amb les receptes. Jo m’hi miro molt quan escric. Sempre em preocupo pels verbs.

—És genial amb els verbs —va dir en Bill, i va posar més vi a l’Erica.

La Lucille va mirar el seu marit i va fer un somriure una mica fred. Jo no vaig entendre la rigidesa d'aquell somriure, perquè el comentari d'en Bill no havia estat irònic. Ell m'havia dit diverses vegades com admirava els seus poemes, i m'havia promès que me'n regalaria alguns reculls.

Darrere la Lucille podia veure el retrat obès de la Violet Blom, i em vaig preguntar si les ganes d'en Bill de menjar carn s'havien traduït en aquell cos immens de dona, però més endavant vaig poder comprovar que m'equivocava. Quan dinàvem plegats en Bill solia mastegar amb delit sandvitxos de *corned beef*, hamburgueses i entrepans de bacó, enciam i tomàquet.

—Em dicto unes normes—va dir la Lucille, referint-se als seus poemes—. No les normes habituals de la mètrica, sinó una anatomia que escullo jo mateixa, i en acabat en faig la dissecció. Els nombres em són útils. Són clars, irrefutables. Alguns versos estan numerats.

Tot el que deia la Lucille es caracteritzava per una franquesa igualment rígida. No semblava disposada a fer cap concessió a la conversa decorosa o als temes banals. Al mateix temps, sota gairebé cada observació que feia jo detectava un cert to humorístic. Parlava com si observés les seves pròpies frases, mirant-les des de lluny, jutjant-ne els sons i les formes a mesura que sortien dels seus llavis. Cada paraula que pronunciava desprenia honestedat, i tot i així aquesta sinceritat anava acompanyada d'ironia. La Lucille es divertia ocupant dues posicions alhora. Ella era el subjecte i l'objecte de les seves afirmacions.

No crec que l'Erica sentís el comentari de la Lucille sobre les normes. Ella estava parlant de novel·les amb en Bill. No tinc ni idea de si en Bill el va sentir o no, però durant la conversa que van mantenir tots dos van tornar a sortir les normes. L'Erica es va inclinar cap a en Bill i va somriure.

—Així doncs, tu també penses que la novel·la és un sac on tot té cabuda.

—*Tristram Shandy*, capítol quatre, sobre l'*ab ovo* d'Horaci —va dir en Bill, apuntant el dit índex cap al sostre. Va començar a citar, com si estigués sentint una veu inaudible a la seva dreta—: «Ja sé que Horaci no acaba de recomanar aquesta fórmula. Però aquell cavaller no tan sols parla d'un poema èpic o d'una tragèdia (he oblidat quina de les dues coses és); d'altra banda, si no és així, hauria de demanar disculpes al senyor Horaci, ja que en escriure el que ja he encetat no penso ajustar-me ni a les seves normes ni a les de cap altre home que hagi existit mai».

En Bill va apujar el to de veu per dir la frase final, i l'Erica va tirar el cap enrere i va riure. Van passar de Henry James a Samuel Beckett i a Louis-Ferdinand Céline, i l'Erica va poder comprovar que en Bill era un lector voraç de novel·les. Això va fer néixer una amistat entre ells dos en la qual jo tenia un paper ben minso. Quan van arribar les postres —una amanida de fruites que semblaven passades— l'Erica ja l'estava convidant a Rutgers a donar una xerrada als seus alumnes. En Bill va dubtar, però va acceptar la proposició.

L'Erica era massa educada per no fer cas de la Lucille, que estava asseguda al seu costat, i poc després d'haver convidat en Bill a visitar una de les seves classes va centrar tota la seva atenció en la Lucille. La meva dona assentia amb el cap mentre l'escoltava, i quan la Lucille parlava el seu rostre era un mapa d'emocions i pensaments fugaços. Per contra, el rostre serè de la Lucille no revelava gairebé cap sentiment. A mesura que avançava la tarda, les seves peculiars observacions adquirien una mena de ritme filosòfic, el to entretallat d'una lògica torturada, que em recordava una mica l'experiència de llegir el *Tractatus* de Wittgenstein. Quan l'Erica va dir a la Lucille que coneixia el seu pare per la bona reputació que tenia, ella va respondre:

—Sí, té molt bona reputació com a professor de dret. —I al cap d'una estona hi va afegir:— A mi m'hauria agradat estu-

diar dret, però no vaig poder. Quan era petita entrava a la biblioteca del pare i intentava llegir els seus llibres. Tenia onze anys. Sabia que una frase conduïa a la següent, però quan arribava a la segona frase ja havia oblidat la primera, i mentre llegia la tercera oblidava la segona.

—Només tenies onze anys —va dir l'Erica.

—No. No era per l'edat. Encara em passa.

—Probablement oblidar és tan important a la vida com recordar —vaig dir jo—. Tots som amnèsics.

—Però si hem oblidat —va dir la Lucille, girant-se cap a mi—, no sempre recordem que hem oblidat, de manera que recordar que hem oblidat no és exactament oblidar, ¿oi?

Li vaig somriure i vaig dir:

—Estic desitjant llegir la teva obra. En Bill me n'ha parlat amb molta admiració.

En Bill va aixecar la seva copa.

—Per la nostra obra —va dir en veu alta—. Per les lletres i per la pintura.

S'havia deixat anar, i em vaig adonar que estava una mica begut. La veu se li havia esguerdat en pronunciar la paraula *pintura*. Aquella mostra d'alegria em va semblar simpàtica, però quan em vaig girar cap a la Lucille amb la copa aixecada per brindar, ella tornava a fer aquell somriure tens i forçat. Era difícil saber si el seu marit havia provocat aquella expressió o si només era el resultat de la seva pròpia inhibició.

Abans de marxar, la Lucille em va donar dues petites revistes en les quals havia aparegut la seva obra. Quan li vaig donar la mà me la va agafar sense força. Jo l'hi vaig estrènyer, i no va semblar que li fes res. En Bill em va fer una abraçada, i a l'Erica a més a més li va fer un petó. L'efecte del vi li brillava als ulls, i feia pudor de tabac. A l'entrada, va passar el braç al voltant de l'espatlla de la Lucille i la va atreure cap a ell. Al costat del seu marit se la veia molt petita i molt tímida.

Encara plovia quan vam sortir als carrers del Bowery.